

*Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.
Araştırma Makalesi/ Research Article*

KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE KORUNAN 3597 ENVANTER NUMARALI KUR'AN-I KERİM'İN TEZİYİNAT BAKIMINDAN İNCELENMESİ*

Mine DİLBER**

Öz

Dini konulu el yazmalarının kaynağı olan eserler arasında yer alan Kur'ân-ı Kerîmler, İslam dininin kutsal kitabı olmasının yanında sanatsal açıdan da önem arz etmektedir. Kur'ân-ı Kerîmler, kitap sanatları çerçevesinde değerlendirilen cilt, hat, tezhip ve ebru sanatı ile ilgili değerli örnekleri bünyesinde barındırıp, geçmişten günümüze değin üslup, teknik, motif ve kompozisyon açısından farklılıklar arz eden birçok çalışmaya çatı oluşturmuştur. Kütüphane, müze ve özel koleksiyonlarda muhafaza edilen el yazması Kur'ân-ı Kerîmler uygun ortam şartlarının sağlanması neticesinde günümüze kadar korunarak gelebilmiş ve biz araştırmacılara geçmişe dair ışık tutmuş ve gelecek kuşaklara aktarım konusunda ön ayak olmuş önemli eserler arasında yer almaktadır. 2018 yılında Kültür başkenti seçilen Kastamonu ilinde yer alan T.C. Yazma Eserler Kurumu Yazma Eser Kütüphanesi de dini, ilmi ve edebi konulu birçok yazma esere ev sahipliği yapmaktadır. Bu eserler arasında yer alan 37 Hk 3597 envanter numaralı Kur'ân-ı Kerîm çalışmaya konu edinmiş, tezhip ve cilt sanatı açısından dönem özellikleri, üslup, motif, işçilik, renk ve kompozisyon bağlamında analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, El Yazması Eser, Tezhip, Cilt

Abstract

The Qur'an, which is among the manuscripts on religious subjects, is important in terms of art as well as being a sacred work representing the religion of Islam. The Qur'an, which contains valuable examples in terms of binding, calligraphy, illumination and marbling art, which are evaluated within the framework of book arts, have formed a framework for many studies that differ in style, technique, motif and composition from past to present. Manuscripts of the Qur'an, which are preserved in libraries, museums and private collections, are among the important works that have survived to the present day as a result of providing suitable environmental conditions and have shed light on the past for us researchers and pioneered the transfer to future generations. Located in Kastamonu, which was chosen as the Cultural Capital in 2018, T.C. The Manuscripts Library of the Manuscripts Institution also hosts many manuscripts on religious, scientific and literary subjects. Among these works, the Qur'an with inventory number 37 Hk 3597 was the subject of the study, and the characteristics of the period in terms of illumination and bookbinding were analyzed in terms of style, motif, workmanship, color and composition.

Keywords: Qur'an, Manuscript, Illumination, Binding

* Bu makale çalışması; Mine DİLBER'in "Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Yer Alan 19. Yüzyıl'a Ait Kur'ân-ı Kerîmlerin Teziyat Özellikleri ve Özgün Tezhip Çalışmaları" (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Ankara, 2019) başlıklı sanatta yeterlik tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, ORCID: 0000-0001-6000-7915, T.C. Kastamonu Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Kastamonu-Türkiye, dilbermine@gmail.com

GİRİŞ

Gerek ülkemizde gerekse yurtdışında bulunan müze, kütüphane ve özel koleksiyonlar, hat, tezhip, cilt, ebru ve katı sanatının en nadide örneklerini içeren Kur'ân-ı Kerîmleri muhafaza etmektedir. Kastamonu ilinde yer alan Yazma Eser Kütüphanesi de birçok değerli el yazması Kur'an-ı Kerîme ev sahipliği yapmaktadır. Geçmişten günümüze ışık tutan ve korunup, yaşatılmaya çalışılan bu nadide eserler, gelecek nesillere aktarılması hususunda bilim ve sanat yönünden önem arz etmektedir. Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan ve ketebe kaydında hicri 1290 tarihinin yer aldığı, eserin miladi tarihinin ise 1872'ye denk geldiği, dolayısıyla eserin ait olduğu dönemin XIX. yüzyılın son çeyreğini yansıttığı tespit edilmiş olan Kur'ân-ı Kerîm'in tezyinatı çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kütüphanede toplam 168 adet kayıtlı 10 adet ise kayıtsız el yazması Kur'ân-ı Kerîm bulunmaktadır. Bu eserlerin çoğunun tarihi belli değildir. Birçoğunda ise süsleme bulunmamaktadır. Bu yüzden çalışma kapsamında ele alınan eserin seçiminde, ilgili eserin tarihinin belli olması; süslemesinin bulunması ve eserin daha önce çalışılmamış olması belirleyici unsur olmuştur.

Kur'an'ın nüzülü ile başlayan en önemli iş ise, yazı eylemiyle ilâhî kelâmın hatasız ve noksansız kayda geçirilmesidir. Resûlullah'ın nezaretinde yürütülen bu iş vahiy kâtipleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Onun vefatının ardından Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinde ayetlerin yazılı olduğu farklı malzemeler iki kap arasına alınıp birleştirilmiş, Hz. Osman'ın halifeliği zamanında bütün Kur'an parşömen (rakk) üzerine yazılarak "Mushaf" haline getirilmiştir. İlk İslâm yazmacılığı, Hz. Osman'ın Kur'ân-ı Kerîm'i istinsah ettirerek bir nüshasını Medine'ye, diğer nüshalarını da Kûfe, Basra ve Şam'a göndermesiyle başladığı ifade edilmektedir. Araştırmacılara göre İslâmiyet'te ilk yazmaların bu Mushaflar olduğu belirtilmektedir (Bilgin, 2013:369).

3597 envanter numaralı eserin tarihlendirildiği XIX. yüzyıl tezhip sanatı özellikleri açısından Osmanlı el yazması Kur'ân-ı Kerîm yazıcılığı ve süslemeciliğinin XIX. yüzyılda da devam ettiği, dönemin sonlarında önce rokoko, daha sonra da klasik tezhip üslubuyla son bulunduğu görülmektedir (Mahir, 1992:21). XIX. yüzyılda birçok sanat alanında olduğu gibi kitap sanatlarında da batının etkisiyle yeni zevk ve görüşler ortaya çıkmıştır (Yağmurlu, 1973:81). Bu dönemde hat sanatı en parlak dönemini yaşarken, tezhip sanatı da Barok ve Rokoko tarzını benimseyerek zengin örnekler vermiştir (Demiriz, 1995:39). Bu yüzyıla kadar yapılan tezhiplerde hat daima ön planda yer almış, ona uygun çizilen desenlerle süsleme hattın arka planında kalmıştır. Gaye yazının güzelliğine güzellik katmak, ona bir nevi elbise vazifesi görmektedir. Ancak XIX. yüzyıla gelindiğinde tezyinatın diğer bütün hususiyetleri gibi bu anlayışında kaybolduğu görülmektedir. Bu dönemde Rokoko tarzında yapılan bezemelerde yazıdan önce tezhip dikkat çeker. Yazı bezemenin ağırlığı altında ezilmektedir. Klasik tezhipte yazı sahasını çeviren ve etraftaki bezemeden yazı alanını ayıran altın cetvel, Rokoko üslubunda daha geniş tutulmuştur. Tığlar tamamen kaybolmuş, yerini ufak yaprak ve vazolar ile goncalar almıştır. Bu dönemin en güzel süsleme unsurları olan mücevher duraklar, renkli geçmelerden hazırlanmış birbirinden değişik zengin çeşitler ile işlenmiştir (Derman, 1999:117). XIX. yüzyılın sonlarına doğru müzehhipler bir yandan rokoko üslubunda eserler vermeye devam ederken, diğer yandan da klasik tezhip özelliklerini oldukça uygun bir şekilde bir arada kullanmışlardır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış Hüseyin Hüsnü Efendi ve Osman Yümnî Efendi (1839-1919) rokoko ve klasik üslupta eserler vermiş müzehhiplerin başında gelmektedir. Hüseyin Hüsnü Efendi ve Osman Yümnî Efendi'nin eserlerinin rokokodan klasik üsluba geçiş özellikleri taşıdığı düşünülmektedir (Taşkale, 2010:10).

3597 envanter numaralı eserin tarihlendirildiği XIX. yüzyıl cilt sanatı özellikleri açısından XVIII. yüzyılın sonunda ve özellikle XIX. yüzyılda görülen ve kap üzerine ezilmiş varak altını ile dört dilimli yaprak motifi ve parmaklık şeklinde çizgiler çekilen halk arasında “kafes şemse” de denilen, cilt yüzeyini tamamen kapladığı gibi cildin göbek kısmında da yer alan Zilbahar cilt adındaki bir süsleme türünün uygulandığı görülmektedir. Sonraları, oluşturulan dikdörtgenlerin araları küçük yıldızlarla süslenip kaplar daha zengin görünümlü hale getirilmiştir (Aritan, 1993:552). XIX. yüzyıl ciltlerinde klasik deri ciltler kullanılmaya devam etmiş, şemseli cilt sayısı iyice azalmıştır. Ayrıca basılı eserlerin çoğalmasıyla, batı tarzı deri ciltler yanında, yıldız cildi denilen, bir yüzüne altınla Osmanlı sanat arması, diğerine ay yıldız basılı deri, atlas ve kadife ciltler yapılmıştır. Fakat bunların sanat kalitesi çok düşüktür (Balkanal, 2002:343). XVIII. yüzyılın "demir kakma" (yekşah) tekniğiyle yapılan ciltlerle, Rokoko ciltleri XIX. yüzyılda fazla yapılmaya başlamış ve böylece klasik ciltlerle aradaki bağ iyice kopmuştur. Devletin çöküşü ve bilhassa mâli kriz bütün sanat dallarında olduğu gibi cilt sanatında da büyük bir gerilemeye yol açmıştır. (Özcan, 1993:243).

3597 envanter numaralı eserin adı Kur'an-ı Kerîm, hattatı Abdullah Lütfi, müzehhibi ise Kadirzâde Mustafa'dır. Eserin envanter kayıtlarında hattatı ve istinsah tarihi ile ilgili bir bilgi mevcut değildir. Eserin ketebe sayfasında yer alan metnin beşinci satırında hicri 1290 tarihinde yazıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Eserin hatime sayfasının üst ve alt kısmında yer alan metin bölümlerinde müzehhibinin Kadirzâde Mustafa, metin kısmının 6. satırının son kısmında ve 7. satırının baş alanında ise eserin hattatının Abdullah Lütfi olduğu tespit edilmiştir. Eserin müzehhibi ile ilgili bilgi envanter kayıtlarında da mevcuttur.

3597 Envanter Numaralı Eserin Tezyinatının İncelenmesi

Çalışma kapsamına alınan Kur'an-ı Kerîm, 37 Hk 3597 envanter numarasına kayıtlıdır. Eserin envanter kaydında hattatı ile ilgili bir bilgi mevcut değildir, fakat eserin istinsah tarihi hicri 1290, miladi (1872) olarak belirtilmiştir. Kur'an-ı Kerîm'in yazarı Abdullah Lütfi (Resim 1), müzehhibi ise Zihni Kadir Zade Mustafa'dır (Resim 2). Eserin hattatı, müzehhibi ve istinsah tarihi ile ilgili bilgiye giriş kısmında da belirtildiği gibi, eserin hatime ve ketebe sayfalarında yer alan metinden ulaşılmıştır. Yazma eserler kütüphanesinin eser ile ilgili envanter kayıtlarına göre, eserin boyutları iç 273x168, dış 390x260 mm. yazı türü harekeli iri nesih olmakla birlikte 306 varak ve 15 satırdan oluşmaktadır. Kâğıt türü ise sarı cedid olarak kayıtlara geçmiştir. Kitabın cildi zarar görmesin diye yeşil renkli bir kumaş ile kaplanmıştır. Kur'an-ı Kerîm'in sayfaları tamdır ve iyi durumdadır.

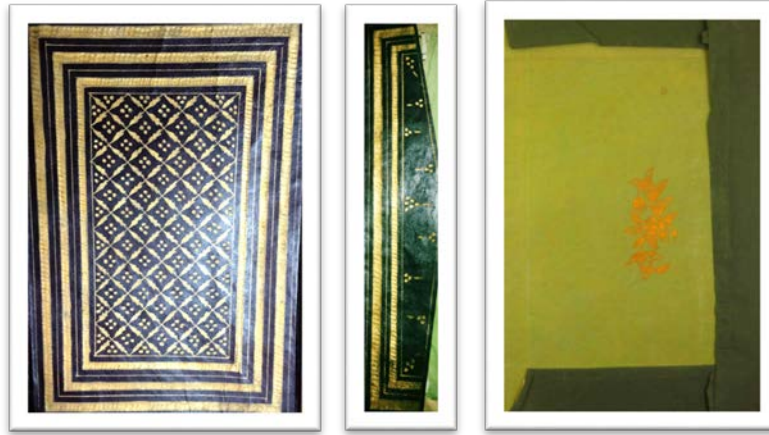
Resim 1: 3597 Envanter Numaralı Eserin Hatime Sayfasında Eserin Müstensihinin Adının (Abdullah Lütfi) Geçtiği Yer

Resim 2: 3597 Envanter Numaralı Eserin Hatime Sayfasında Eserin Müzehhibinin Adının (Mustafa Kadirzâde) Geçtiği Yer

37 HK 3597 envanter numaralı eser kahverengi meşin bir cilt içerisinde. Eserin cildinde zilbahar cilt süslemesi uygulanmıştır (Resim 3). Alt ve üst kaptta aynı süsleme bulunmaktadır. Cilt kabında bulunan süslemede üzerine ezilmiş varak altını ile dört dilimli yaprak motif ve kafes şeklinde çizgiler çekildiği görülmektedir. Bu bezeme, cildin tamamında yer almaktadır. Eserin mıklesinde ise noktalar ve küçük tığlardan oluşan yine altınla boyanmış süsleme bulunmaktadır (Resim 4). Dış kaplar ve mıklesin kenarlarına altın zeminli, kuzular ve arasuyu ile cetvel çekilmiştir. Cetveldeki arasularının içine sarmal zencerek yapıldığı görülmektedir. Eserin yan kâğıt yüzeyi yeşil renkli kumaşla kaplanmıştır. Üst kabının iç kısmının yan kâğıdına ise altın zeminli penç, gonca ve basit yapraklardan oluşan serbest formda bir süsleme uygulanmıştır (Resim 5).

Cildin dış kabında ve mıklepteki süslemede zilbahar cilt uygulamasının yanı sıra demir ile yapılan yekşah cilt tekniği de uygulandığı görülmektedir.

Resim 3

Resim 4

Resim 5

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in Cildi)

37 Hk 3597 envanter numaralı eserin 1b ve 2a varağında serlevha tezhibi yer almaktadır (Resim 6). Bu sayfanın yazı alanı ve tezhibi sarı altın, yeşil, kırmızı, beyaz ve sarı renkle boyanmış cetvel ve kuzularla sınırlandırılmıştır.

Eserin serlevha tezhibinde klasik üslupla yapılmış kompozisyonun içerisinde rumi, penç, gonca, kıvrık dallar ve yapraklar bulunmaktadır. Tezhip süslemesinin zemin rengi sarı altın, mavi, kırmızı ve yeşil renkle boyanmıştır. Bezemede kullanılan stilize edilmiş bitkisel motifler pembe, sarı, açık mavi, turuncu ve sarı altın, dendanlar ve rumi motif sarı altın ve beyaz, cetveller sarı altın, mavi, kırmızı ve beyaz, tığlar ise mavi ve kırmızıyla renklendirilmiştir.

Eserin tezhip kısmında, zemin boyama, tonlama ve iğne perdahı uygulanmıştır. Motiflerin ve kompozisyonda kullanılan dendanlar zemin boyama tekniği ile yapılmıştır. Bitkisel motiflerin boyamasında tonlama tekniğine yer verilmiştir.

37 Hk 3597 envanter numaralı eserin 1b ve 2a varağında yer alan ve sarı renkte (cedid) kâğıt üzerine harekeli iri nesih hatla yazılmış Fatiha ve Bakara sûrelerinin bulunduğu serlevha tezhibinin dikdörtgen formdaki yazı alanı yeşil cetvellerle çevrili olup satır aralarına sıvama altınla yapılan beyne's sutûr tezhibi uygulanmıştır. Ayrıca ayet sonlarına penç motif ve yaprak formundan oluşan duraklar (noktalar) yapılmıştır. Dışta kalan desen kısmı ise yazı alanını

çevreleyen cetvelin etrafına Hilye-i Şerif formunu anımsatan ve bu formda yazılmış olan 4 halifenin isminin yer aldığı dört köşeden oluşan süsleme alanlarıyla oluşturulmuştur. Bu alanlara penç ve gonca motifi, sarmal dallar ve yapraklardan oluşan klasik üslupta hazırlanmış bir desen uygulanmıştır. Bu desende kullanılan motiflerde açık mavi ve pembe renk, yapraklarda ve dallarda altın, bazı yapraklarda ise turuncu renk kullanılmıştır. Zemin ise altın ve lacivertle renklendirilmiştir.

37 Hk 3597 envanter numaralı eserin 1b ve 2a varağında yer alan serlevha tezhibinin yazı alanının üst kısmında yer alan dikdörtgen formda tasarlanmış başlık alanı süslemesi ve alt kısımda üst kısım simetrik olarak uygulanan süsleme bulunmaktadır (Resim 6). Bu alanların ortası altın zeminli olup, üzerine üstübeç mürekkebiyle yazı yazılmıştır. Süsleme alanıyla orta kısım altın, yeşil ve kırmızıyla boyanmış olan dendanlarla birbirinden ayrılmıştır. Üst ve alt kısımda penç, gonca, rumi motifi ve yapraklar kullanılarak bir kompozisyon oluşturulmuştur. Motifler pembe, beyaz, sarı, açık mavi ve altın, yapraklar ise altın ve sülyenle renklendirilmiştir. Motiflerin ve yaprakların üzerine sülyen ve kırmızıyla kademe atılmış, bu yöntemle bezemeye zengin bir görünüm kazandırmıştır. Dikdörtgen alanların zemin rengi ise lacivert ve altındır. Bu alanların etrafında yeşil, sarı, beyaz ve kırmızı renk zeminli cetveller yer almaktadır. Her cetvelin etrafına altın kuzular çekilmiştir. Kırmızı renkli olan cetvelin üzerine beyaz renkle “+”, “-” işaretleri yapılmıştır. Beyaz zeminli kenar suyu üzerine mavi renkle kafes formunda bir bezeme, bu formların arasında ise kırmızı renkle ‘s’ şekli mevcuttur. Yeşil renkli cetvel üzerine siyah mürekkeple yapılmış zencerek uygulanmıştır. Cetvel alanının dışına ise dış pervaz tezhibi yapılmıştır. Bu alandaki bezemede ayırma rumi motifiyle paftalar oluşturulmuş, dendanlarla desen sınırlandırılmıştır. Bu desende de yine penç, gonca, rumi motifi ve yapraklar kullanılarak bir kompozisyon oluşturulmuştur. Motifler pembe, beyaz, sarı, açık mavi ve altın, yapraklar ise altın ve sülyenle renklendirilmiştir.

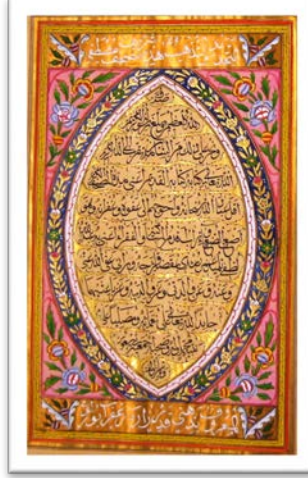
3597 envanter numaralı eserin 604a varağında beyzi (oval) formda hatime sayfası tezhibi yer almaktadır (Resim 7). Hatime sayfasının metin kısmında beyne’s sutûr süslemesi uygulanmıştır. Bu süsleme satır aralarına ve yazının etrafına dendanlarla sınırlandırılmış, altın zemin üzerine iğne perdahı yapılmıştır. Hatime sayfası tezhibinin yazı alanı ve süsleme altınla sıvanmış kuzu ve zemini açık pembeyle renklendirilmiş, üzerine kırmızı renkle dendan formu uygulanmış arasuyu ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca lacivert zemin üzerine yeşil, pembe, beyaz ve sarı renkli penç ve gonca motifinden oluşan tek iplik üzerine yapılmış kompozisyonun uygulandığı ara pervaz yer almaktadır. Bordürlerin dışında kalan kısımda ise zemini pembe renkli ve üzerine barok üslubunda yapılmış sarı, kırmızı, beyaz, mavi ve pembeyle renklendirilmiş gonca, yarı açmış ve tam açmış gül motifi, yeşille zeminli hançer yaprakları ve basit yapraklardan oluşan tek dal üzerinde bir süsleme mevcuttur. Hatime sayfası alanının alt ve üst kısmında yazı alanı bulunmaktadır. Bu kısımdaki yazı alanı altın zeminli olup üstübeç mürekkeple yazılmıştır. Yazının sağ ve sol kısımlarında beyaz ve mavi zeminli hançer yaprağı olduğu düşünülen yapraklar, bordo, mavi ve beyaz zeminli goncagül motifi ve yeşil renkli yapraklardan oluşan natüralist, barok ve rokoko üslubunda bir süsleme yapılmıştır. Yazı ve süslemeli alan altın ve kırmızıyla renklendirilmiş kuzu ve sarıyla boyanmış, üzerine siyah renkle geometrik süslemenin uygulandığı arasuyu ve zemini altın ve sülyenle boyanmış cetvellerle sınırlandırılmıştır.

37 Hk 3597 envanter numaralı eserin 606 varağında ketebe sayfası süslemesi bulunmaktadır (Resim 8). Ketebe sayfasının metin kısmının satır aralarına beyne’s sutûr tekniği uygulanmıştır. Ayrıca cümle sonlarına altın zeminli, yuvarlak ve birbirinden farklı noktalar (durak) yapılmıştır.

Metnin alt kısmında iki kenara üçgen form içerisinde, altın zeminli gonca motifi ve basit yapraklardan oluşan serbest kompozisyon uygulanmıştır. Bu süsleme, altın zeminli kuzu ve zemini pembeyle renklendirilmiş, üzerine kırmızı renkle sarmal zencereğin yapıldığı ara pervazla sınırlandırılmıştır. Metin kısmı ve süsleme alanı dörtkenardan altın cetvel ve kırmızı renkte kuzularla sınırlandırılmıştır.

Resim 6

Resim 7

Resim 8

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in Serlevha, Hatime ve Ketebe Tezhibi)

Eserin 20a varağında yer alan 2. cüz gülü daire formunda yapılmış olup, dairenin etrafı pembe, sarı ve beyazla boyanmış penç, gonca motifi ve tek dal üzerine sıralanmış basit yapraklarla sınırlandırılmıştır (Resim 9). Cüz gülünün orta kısmında yer alan altın zemin üzerine ise üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmıştır. Süslemedeki yazı alanının arasındaki bölüm lacivert zeminlidir ve üzerine beyazla noktalar konulmuştur. Yaprakların ve yazının bulunduğu alana ise iğne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızıyla renklendirilmiş, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu alanın kenarları ise kırmızıyla boyanmıştır.

Eserin 38a varağında yer alan 3. cüz gülü süslemesinde altın zemin üzerine rumi motifi formunda bir kompozisyon yapıldığı görülmektedir (Resim 10). Bu form alt ve üst kısım olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Alt kısmın zemini kırmızıyla renklendirilmiş ve üzerine sarı, beyaz ve turuncu zeminli gonca motiflerinden ve altın zeminli basit yapraklardan oluşan ½ oranında klasik tezhip uygulanmıştır. Üst kısmında ise altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu bir alan oluşturulmuştur. Bu alanın dış kenarlarına da bordo renkle dandanlar yapılmıştır. Cüz gülü kırmızı ve lacivertle boyanmış geometrik formlardan oluşan tığlarla tamamlanmıştır.

Eserin 58a varağında yer alan 4. cüz gülü sarı, kırmızı ve beyazla renklendirilmiş olan hatayi motifi formunda tasarlanmıştır (Resim 11). Hatayi motifinin göbek kısmı damla şeklinde yapılmış, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmıştır. Bu kısımda altın üzerine iğne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülü kırmızı ve lacivertle boyanmış yaprak formu ve geometrik formlardan oluşan tığlarla bitirilmiştir.

Eserin 78a varağında yer alan 5. cüz gülü ise zemini mavi, sarı, beyaz ve pembe olan penç motifi formunda tasarlanmıştır (Resim 12). Penç motifinin orta kısmı yuvarlak formda olup bu

alana altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmış, bu yazının kenarlarına ise iğne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülü kırmızı ve lacivert renkli yaprak formu ve geometrik formlardan oluşan tığlarla sonlandırılmıştır.

Eserin 98a varağında yer alan 6. cüz gülü altın, mavi, yeşil ve pembe zeminli çarkıfelek penç motifi formunda tasarlanmıştır (Resim 13). Bu formun orta kısmına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmıştır. Bu yazının kenarlarına iğne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu alanın kenarları ise kırmızıyla renklendirilmiştir. Penç motifinin yapraklarında, orta kısmında ve üst taraftaki tığın arasına yapılan damla formunda kullanılan altın zemin üzerine iğne perdahı yapılmıştır.

Eserin 118a varağında yer alan 7. cüz gülünün serbest formda kurgulanmış tasarımının merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına ise iğne perdahı yapılan yuvarlak bir yazı alanı mevcuttur (Resim 14). Bu alanın etrafında dış hatları altınla, zemini ise lacivertle renklendirilen, içine pembe, beyaz ve sarı renkli yarım penç motiflerinin yapıldığı yapraklar mevcuttur. Yaprakların dışına pembe ve beyaz zeminli yarım penç motifleri ile dış hatları altınla, zemini yeşille boyanmış yapraklar yapılmıştır. Cüz gülü süslemesinde, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlar uygulanmıştır.

Eserin 138a varağında yer alan 8. cüz gülünün tasarımında daire formu kullanılmıştır (Resim 15). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu ve kenarlarına iğne perdahının uygulandığı yuvarlak bir yazı alanı bulunmaktadır. Daire formunun dış hatları ve zemini altınla sıvanmış, içine ise beyaz ve pembeyle renklendirilmiş penç ve gonca motifi ile basit yapraklardan oluşan bir kompozisyon yapılmıştır. Bu formun en dışına kırmızıyla havalı kuzu yapılmış, üzerine ise yine kırmızı renkle noktalar konulmuştur. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlar bulunmaktadır.

Resim 9

Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13

Resim 14

Resim 15

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerim'in Cüz Gülleri)

Eserin 158a varağında yer alan 9. cüz gülünün merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu yuvarlak bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın dış

hatları altınla, zeminleri ise altın, yeşil ve lacivertle renklendirilen yaprakların yapılmış olduğu penç motifi formundan oluşmaktadır (Resim 16). Bu formun en dışına pembe zeminli yapraklar yapılmıştır. Yazı alanının kenarlarına ise iğne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlar yer almaktadır.

Eserin 172a varağında yer alan 1. secde gülü süslemesinde tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış gül formunu andıran bir tasarım uygulanmıştır (Resim 17). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahı yapılan yuvarlak bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe ve sarı renkle boyanmış yapraklar yapılmış, altın zeminli dalın alt ve üst kısmında mavi ve pembe renkli penç ve gonca motifi ile yeşil zeminli yapraklar yapılmıştır.

Eserin 178a varağında yer alan 10. cüz gülü damla formunda tasarlanmıştır. Bu formun merkezinde yine damla formunda altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahı uygulanan bir yazı alanı mevcuttur (Resim 18). Bu alanın dış hattı kırmızı yapılmıştır. Dışındaki kısımda ise pembe, beyaz ve altının kullanıldığı penç, gonca ve basit yapraklardan oluşan bir kompozisyon bulunmaktadır. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızıyla renklendirilmiş, geometrik formlardan oluşan tığlarla tamamlanmıştır.

Eserin 198a varağında yer alan 11. cüz gülü hatayi motifi formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde damla şeklinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı yazı alanı bulunmaktadır (Resim 19). Bu alanın dış hattı kırmızı yapılmıştır. Hatayi motifinin yapraklarının dış hatları altınla zemini ise altın ve kırmızıyla boyanmıştır. Bu motifin en dış yaprakları ise pembe ve beyazla renklendirilmiştir. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlarla bitirilmiştir.

Eserin 218a varağında yer alan 12. cüz gülü altın, mavi, yeşil ve pembeyle renklendirilen çarkıfelek penç motifi formunda tasarlanmıştır (Resim 20). Bu formun orta kısmına altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmış, kenarlarına ise iğne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızı zeminli, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına altın zeminli damla formunda küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu alanın kenarları ise kırmızıyla boyanmıştır. Penç motifinin yapraklarında, orta kısmında ve üst taraftaki tığın arasına yapılan damla formunda kullanılan altın üzerine iğne perdahı uygulanmıştır.

Eserin 238a varağında yer alan 13. cüz gülü damla formunda tasarlanmıştır. Bu formun merkezinde yine damla formunda altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı, dış hatlarının ise kırmızı olduğu bir yazı alanı mevcuttur (Resim 21). Bu alanın dışındaki kısımda ise lacivert zemin üzerine pembe, beyaz, sarı ve altının kullanıldığı penç, gonca ve basit yapraklardan oluşan yine damla formunda bir kompozisyon uygulanmıştır. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlarla sonlandırılmıştır.

Resim 16

Resim 17

Resim 18

Resim 19

Resim 20

Resim 21

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerim'in Cüz Gülleri)

Eserin 247b varağında yer alan 2. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış gül formundadır (Resim 22). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahı uygulanan yuvarlak bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe ve mavi renkle boyanmış yapraklar ile altın zeminli dalın alt ve üst kısmında sarı ve pembe zeminli goncagül motifiyle yeşil renkli yapraklar yapılmıştır.

Eserin 258a varağında yer alan 14. cüz gülü, altın zeminli rumi motifi formunda tasarlanmıştır. Bu form alt ve üst kısım olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır (Resim 23). Alt kısmın zemini kırmızıyla renklendirilmiş ve üzerine beyazla gonca motifi yapılmıştır. Bu motifin iki yanındaki altın zeminli sarmal dallar bu alanın dışına çıkmıştır. Pembe, beyaz ve sarıyla gonca motifleri ile altın ve turuncu renkli basit yapraklardan oluşan bu formun iki yanına uzanan bir kompozisyon yapılmıştır. Üst kısmında ise altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı bir alan oluşturulmuştur. Cüz gülü kırmızı ve lacivert renkli geometrik formlardan oluşan tığlarla tamamlanmıştır.

Eserin 268a varağında yer alan 3. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla damla şeklinde gül motifi formundadır (Resim 24). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Yazı alanının etrafına pembe ve mavi renkli yapraklar yapılmış, altın zeminli dalın alt ve üst kısmında sarı zeminli goncagül motifi ile yeşille renklendirilen yapraklar yapılmıştır. Dalın üzerine iğne perdahı uygulanmıştır.

Eserin 278a varağında yer alan 15. cüz gülü, merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu yuvarlak bir yazı alanı bulunan, dış hatları altınla zeminleri ise altın ve lacivertle boyanan yaprakların yapıldığı penç motifi formundan oluşmaktadır (Resim 25). Bu formun en dışına da pembe ve beyaz renkli yapraklar uygulanmıştır. Dış hattı kırmızı olan yazı alanının kenarlarına ise iğne perdahı yapılmıştır. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır.

Eserin 289b varağında yer alan 4. secde gülü hatayi motifi formunda tasarlanmıştır. Bu formun merkezinde damla şeklinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yer aldığı, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı yazı alanı bulunmaktadır (Resim 26). Hatayi formunda

pembe, beyaz ve yeşil zeminli yapraklar mevcuttur. Bu formun üst tarafında pembe ve beyazla renklendirilmiş penç motifi bulunmaktadır.

Eserin 298a varağında yer alan 16. cüz gülü motifi damla formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı ve yine damla şeklinde bir yazı alanı oluşturulmuştur (Resim 27). Cüz gülünün dış hattı altınla, gülün zemini ise kırmızıyla boyanmış, bu alanın üzerine de altın, beyaz, ve yeşille renklendirilen penç ve gonca motifleriyle basit yapraklardan oluşan kompozisyon tasarlanmıştır. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlar mevcuttur.

Eserin 305b varağında yer alan 5. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla damla şeklinde gül motifi formunda tasarlanmıştır (Resim 28). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle sure yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Secde gülünün etrafına pembe, beyaz ve sarı renkli yapraklar yapılmış, gülün üst kısmından üzerinde yeşille renklendirilen goncagül motifinin yer aldığı altın zeminli dallar çıkarılmış, bu dalların üst kısmına beyaz ve pembe renkli penç motifi yapılmış, gülün en dışında ise yeşil zeminli yapraklar tasarlanmıştır. Secde gülü yeşille boyanmış tek bir dal üzerindedir.

Eserin 320a varağında yer alan 17. cüz gülü yuvarlak formda tasarlanmıştır. Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır (Resim 29). Cüz gülünün dış hattı altınla, zemini ise lacivertle boyanmış, üzerine de beyaz, pembe ve sarıyla renklendirilmiş penç motiflerinden oluşan bir süsleme yapılmıştır. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zemin üzerine küçük bir yazı alanı oluşturulmuştur. Bu alanın kenarları ise kırmızıdır.

Resim 22

Resim 23

Resim 24

Resim 25

Resim 26

Resim 27

Resim 28

Resim 29

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in Sure ve Cüz Gülleri)

Eserin 332a varağında yer alan 6. secde gülü, tek dal üzerinde natüralist üslupla tasarlanmış gül motifi formunda karşımıza çıkmaktadır (Resim 30). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe ve mavi renkli yapraklar uygulanmıştır. Bununla birlikte altın zeminli dalın alt ve üst kısmında beyazla boyanmış, mavi renkle de gölge yapılmış olan hançer yaprakları, bu yaprakların sırt kısımlarında ise sarı, beyaz ve pembeyle renklendirilmiş penç motifleri ile yeşil renkli yapraklar yapılmıştır.

Eserin 340a varağında bulunan 18. cüz gülü hatayı motifi formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde damla şeklinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına işne perdahının yapıldığı yazı alanı bulunmaktadır (Resim 31). Hatayı motifinin yapraklarının dış hatları altınla zemini ise altın, lacivert ve kırmızıdır. Bu motifin en dış yaprakları ise pembe ve beyazla renklendirilmiştir. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlarla sonlandırılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zemin üzerine küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu kısımda da işne perdahı uygulanmış, kenarları ise kırmızıyla boyanmıştır.

Eserin 360a varağında yer alan 19. cüz gülü yuvarlak formda yapılmış olup, dairenin etrafına altın, pembe ve beyaz zeminli penç, gonca motifi ve sarmal dallarla birlikte basit yapraklardan oluşan bir tasarım uygulanmıştır (Resim 32). Bu tasarımda kullanılan bazı yaprakların zemini kırmızıyla renklendirilmiştir. Cüz gülünün orta kısmında altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmıştır. Yaprakların ve yazının bulunduğu alana ise işne perdahı uygulanmıştır. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızıyla, geometrik formlardan oluşan tığlar uygulanmıştır.

Eserin 363b varağında yer alan 7. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış gül motifi formundadır. Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazıldığı, kenarlarına işne perdahının yapıldığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır (Resim 33). Bu alanın etrafına pembe ve mavi renkli yapraklar uygulanmış, altın zeminli dalın alt ve üst kısmında sarı, mavi ve pembeyle renklendirilmiş penç ve goncagül motifi ile yeşil renkli yapraklar yapılmıştır.

Eserin 377b varağında yer alan 8. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış gül motifi formundadır (Resim 34). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına işne perdahının uygulandığı yuvarlak bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafında, pembe ve mavi renkli yapraklar yapılmış, altın zeminli dalın alt ve üst kısmında sarıyla boyanmış penç ve goncagül motifi ile yeşille renklendirilmiş yapraklar mevcuttur.

Eserin 380a varağında bulunan 20. cüz gülünün daire bir alan içerisine altın, kırmızı ve lacivertle renklendirilmiş çarkifelek penç motifi formunda yapıldığı görülmektedir (Resim 35). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmış, kenarlarına işne perdahının uygulandığı ve bordoyla renklendirilen bir yazı alanı mevcuttur. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu kısımda da işne perdahı uygulanmış, kenarları ise kırmızıyla renklendirilmiştir.

Eserin 400a varağında yer alan 21. cüz gülü, merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına işne perdahının yapıldığı yuvarlak bir yazı alanı bulunan, dış hatları altınla zeminleri ise altın ve kırmızıyla boyanan yaprakların yapıldığı penç motifi formundan oluşmaktadır (Resim 36). Bu formun en dışında da sarı ve beyaz renkli yapraklar mevcuttur. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızıyla renklendirilen, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın başlangıç kısmına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu kısımda da işne perdahı uygulanmış, kenarları ise kırmızıyla boyanmıştır.

Resim 30

Resim 31

Resim 32

Resim 33

Resim 34

Resim 35

Resim 36

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerim'in Sure ve Cüz Gülleri)

Eserin 414a varağında yer alan 9. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış gül motifi formundadır (Resim 37). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı yuvarlak bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe ve sarı renkle boyanmış yapraklarla, altın zeminli dalın alt ve üst kısmında sarı ve pembeyle renklendirilen goncagül motifi ve yeşil renkli yapraklar yapılmıştır.

Eserin 420a varağında yer alan 22. cüz gülü hatayi motifi formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde damla şeklinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı ve kırmızıyla renklendirilen bir yazı alanı bulunmaktadır (Resim 38). Hatayi motifinin yapraklarının dış hatları altınla, zemini altın, lacivert ve yeşille boyanmıştır. Bu motifin en dış yaprakları ise pembe ve beyazdır. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlarla bitirilmiştir. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu kısımda da iğne perdahı uygulanmıştır.

Eserin 440a varağında yer alan 23. cüz gülü yuvarlak formda yapılmış olup, dairenin etrafına pembe ve beyazla boyanmış penç motifi ve altın zeminli sarmal dallarla birlikte basit yapraklardan oluşan bir tasarım uygulanmıştır (Resim 39). Cüz gülünün orta kısmında altın zemin üzerine ise üstübeç mürekkebiyle cüz yazısı yazılmıştır. Süsleme ve yazı alanının arasındaki bölüm ise altın zeminlidir. Yaprakların ve yazının bulunduğu alana ise iğne perdahı yapılmıştır. Cüz gülünün alt ve üst kısmına lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu kısımda da iğne perdahı uygulanmış, kenarlarına ise kırmızıyla noktalar konmuştur.

Eserin 452a varağında yer alan 10. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış gül motifi formundadır (Resim 40). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe ve mavi renkli yapraklar yapılmış, altın zeminli dalın alt ve üst kısmında mavi ve pembeyle renklendirilmiş penç motifi ile yeşille boyanmış yapraklar yapılmıştır.

Eserin 460a varağında yer alan 24. cüz gülü damla formunda tasarlanmıştır. Bu formun merkezinde yine damla formunda altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının

yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı bir yazı alanı mevcuttur (Resim 41). Dışındaki kısımda ise lacivert zemin üzerine pembe, beyaz, sarı ve altının kullanıldığı penç, gonca ve basit yapraklardan oluşan yine damla formunda bir kompozisyon yapılmıştır. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızıyla boyanmış, geometrik formlardan oluşan tığlarla tamamlanmıştır.

Eserin 478a varağında yer alan 11. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış hatayi motifi formundadır (Resim 42). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe, mavi ve sarı renkle boyanmış yapraklar yapılmış, altın zeminli dalın üst kısmında mavi ve pembeyle renklendirilmiş penç motifi ile alt ve üst kısmına yeşil renkli yapraklar uygulanmıştır.

Eserin 480a varağında yer alan 25. cüz gülü hatayi motifi formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde damla şeklinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı ve kırmızıyla renklendirilmiş bir yazı alanı bulunmaktadır (Resim 43). Hatayi motifinin yapraklarının dış hatları altınla zemini ise lacivert, yeşil ve kırmızıyla boyanmıştır. Bu motifin en dış yaprakları ise pembe ve beyazdır. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlarla sonlandırılmıştır.

Resim 37

Resim 38

Resim 39

Resim 40

Resim 41

Resim 42

Resim 43

(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in Sure, Secde ve Cüz Gülleri)

Eserin 500a varağında yer alan 26. cüz gülü, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu yuvarlak bir yazı alanı bulunan, dış hatları altınla zeminleri ise kırmızı, lacivert, yeşil ve altınla boyanmış yaprakların yapıldığı penç motifi formundan oluşmaktadır (Resim 44). Bu formun en dışına da beyaz ve pembe renkle yapraklar uygulanmıştır. Yazı alanının kenarlarına ise iğne perdahı yapılmış ve kırmızıyla renklendirilmiştir. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın başlangıç kısmında altın ve pembeyle küçük bir penç motifi yapılmış, bu motifin altın zeminli kısımlarına da iğne perdahı uygulanmıştır.

Eserin 520a varağında bulunan 27. cüz gülü, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının yapıldığı ve kırmızıyla renklendirildiği yuvarlak bir yazı alanı bulunan, pembe, mavi ve yeşille boyanmış yaprakların yapıldığı çarkıfelek penç motifi formundan oluşmaktadır (Resim 45). Bu formun en dışına da sarı ve mavi renkle yapraklar uygulanmıştır. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli,

geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın başlangıç kısmına damla formunda altın zeminli küçük bir yazı alanı oluşturulmuş, bu kısımda da iğne perdahı uygulanmış, kenarları ise kırmızıyla renklendirilmiştir.

Eserin 526a varağında yer alan 12. secde gülü tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış hatayi motifi formundadır (Resim 46). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı, dendanlarla oluşturulan damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe, mavi ve sarı renkle boyanmış yapraklar yapılmış, altın zeminli dalın üst kısmına mavi ve pembeyle renklendirilmiş goncagül motifi, alt ve üst kısmına ise yeşil renkli yapraklar yapılmıştır.

Eserin 540a varağında yer alan 28. cüz gülü hatayi motifi formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde dendanlarla oluşturulan, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı, bir yazı alanı bulunmaktadır (Resim 47). Hatayi motifinin yapraklarının dış hatları altınla zemini ise lacivert, altın ve kırmızıyla boyanmış, bu motifin en dış yaprakları ise pembe ve beyazla renklendirilmiştir. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlarla tamamlanmıştır.

Eserin 540a varağında yer alan süsleme pembe ve beyazla renklendirilen gonca motifi ve altınla boyanmış sarmal dal ve basit yapraklardan oluşan serbest tarzda bir kompozisyon olarak eserin metninin besmele yazısının “s” harfinin üzerindeki boşluk alana tasarlanmıştır (Resim 48). Bezemenin son kısmında yapılan yaprak ise turuncudur.

Resim 44 Resim 45 Resim 46 Resim 47 Resim 48
(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur’ân-ı Kerîm’in Serbest Formda Yapılmış Süslemesi, Secde ve Cüz Gülleri)

Eserin 560a varağında yer alan 29. cüz gülü, merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı ve kırmızıyla renklendirilmiş yuvarlak bir yazı alanı bulunan, dış hatları altınla, zeminleri ise kırmızı, altın ve lacivertle boyanan yaprakların yapıldığı penç motifi formundadır (Resim 49). Bu formun en dışına da beyaz ve pembe renkli yapraklar uygulanmıştır. Cüz gülü süslemesinin alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlar yapılmıştır. Üst taraftaki tığın arasına altın ve yeşille renklendirilen küçük damla formu oluşturulmuş, bu motifin altın zeminli kısımlarına da iğne perdahı uygulanmıştır.

Eserin 560a varağında yer alan eserin metninin besmele yazısının “s” harfinin uzantısının üzerindeki boşluk alana pembe ve altın zeminli penç motifi ve yapraklardan oluşan bir süsleme yer almaktadır (Resim 50).

Eserin 580a varağında yer alan 30. cüz gülü damla formunda yapılmıştır. Bu formun merkezinde dendanlarla oluşturulan, altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle cüz yazısının yazıldığı, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı bir yazı alanı bulunmaktadır (Resim 51). Yazı alanının etrafını çevreleyen yaprakların dış hatları altınla zemini ise yeşil ve kırmızıyla boyanmıştır. Yaprakların etrafı lacivertle renklendirilmiş, bu formun en dışına ise pembe ve beyaz renklerden oluşan gonca motifi ve altın zeminli sarmal dal ve basit yapraklardan oluşan bir tasarım yapılmıştır. Cüz gülü süslemesi, alt ve üst kısmında lacivert ve kırmızı renkli, geometrik formlardan oluşan tığlarla sonlandırılmıştır.

Eserin 580a varağında yer alan süsleme pembe ve beyazla renklendirilen gonca motifi ve altın zeminli sarmal dal ve basit yapraklardan oluşan simetrik tarzda bir kompozisyon olarak eserin metninin besmele yazısının “s” harfinin uzantısının üzerindeki boşluk alana tasarlanmıştır (Resim 52). Bezemenin son kısımlarına yapılan yapraklar ise turuncuyla renklendirilmiştir.

Eserin 588a varağında yer alan 13. secde gülünün merkezinde altın zemin üzerine secde yazısının yazıldığı damla formunda bir alan bulunan, etrafına ise pembe, altın mavi ve kırmızıyla renklendirilen dendan vari formlar, yapraklar ve penç motifinden oluşan ve yeşille boyanan yaprakların uygulandığı bir süsleme görülmektedir (Resim 53). Gül süslemesinde altın zemin üzerine iğne perdahı uygulanmış, yer yer gölgeli boyama tercih edilmiştir.

Eserin 597b varağında yer alan 14. secde gülü süslemesinde, altın zeminli tek dal üzerinde natüralist üslupla yapılmış hatayi motifi formunun uygulandığı görülmektedir (Resim 54). Bu formun merkezinde altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle secde yazısının yazılmış olduğu, kenarlarına iğne perdahının uygulandığı damla formunda bir yazı alanı bulunmaktadır. Bu alanın etrafına pembe, turuncu, sarı ve mavi renkle boyanmış yapraklar yapılmış, hatayi motifinin üst tarafında altın zeminli dalın üzerine beyazla renklendirilmiş, mavi renkle de gölge yapılmış olan hançer yaprağı, bu yaprağın sırt kısmında ise sarı, beyaz ve pembeyle yapılmış penç motifleri ile yeşil renkli yapraklar uygulanmıştır.

Resim 49

Resim 50

Resim 51

Resim 52

Resim 53

Resim 54

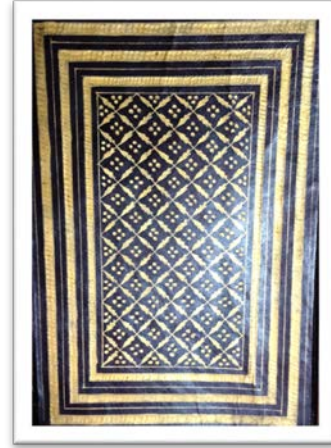
(37 Hk 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in 560a ve 580a Varağında Yer Alan Metnin Besmele Yazısının "S" Harfinin Uzantısının Üzerindeki Boşluk Alana Uygulanan Süsleme, Cüz Güllü ve Secde Gülleri)

Değerlendirme ve Karşılaştırma

XIX. yüzyılda yaygın olarak yapılan zilbahar (kafes) cilt süslemesinin, analiz edilen Kur'ân-ı Kerîm'in cildinde de uygulandığı görülmektedir. Eserin cildi, 06 Mil Yz A 6876 envanter numarasına kayıtlı Kur'an-ı Kerîm'in cildiyle karşılaştırılmış, XIX. yüzyıla tarihlendirilen iki eserin de zilbahar (kafes) cilt süsleme özelliğini yansıttığı gözlemlenmiştir (Resim 55, 56). İki eserde yer alan zilbahar cilt süsleme öğelerinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla eserin cilt süsleme özellikleri bakımından dönemini yansıttığı söylenebilir.

Resim 55

Resim 56

(Ankara Milli Kütüphane'de Bulunan 06 Mil Yz A 6876 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in Cildi (Kantar, 2017: 263) ve 37 Hk. 3597 Envanter Numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in Cildi)

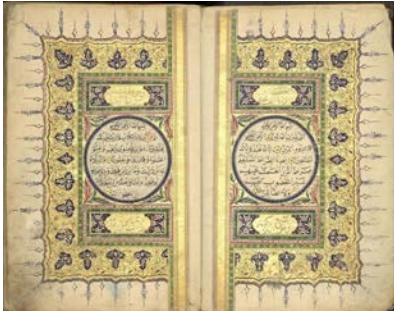
Çalışmaya konu olan Kur'ân-ı Kerîm'in tezhip süslemesine bakıldığında genel itibariyle alışlagelmiş Kur'an-ı Kerîm süsleme alanlarına yapıldığı görülmektedir. (XIX. yüzyılda üretilen tezhip örneklerinde hem klasik üslupta, hem natüralist üslupta, hem de barok-rokoko üslubunda eserler verilmiştir. Zira XIX. yüzyıl olması klasik üslubun tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Eserin süsleme özellikleri değerlendirildiğinde süsleme örneklerinin klasik üslubu da yansıttığı açıktır. Fakat bununla birlikte hem natüralist, hem de barok-rokoko üslubunu yansıtan örnekler de mevcuttur). Eserin gül bezemeleri tek dal üzerinde yapılmış natüralist üslupta çiçekleri

andırmaktadır. Bazıları natüralist üslup formunda klasik motiflerle oluşturulmuştur. Eserin serlevha tezhibi metin alanının satır aralarına yapılan nokta (durak) süslemelerinde birinin akant yaprağı formunda yapıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca eserin hatime sayfasında bulunan koltuk süslemesinde ve yazının dışında kalan üçgen formda tasarlanan alanlardaki süslemede natüralist üslupta yapılmış gül ve goncagül motifi aynı zamanda barok rokoko üslubunda tasarlanmış akant yaprağı formunda hançer yaprağı yer almaktadır. Gül, özellikle XIX. yüzyıl kitap sanatlarının vazgeçilmez bezeme unsurlarından olup süsleme programının başlıca motiflerinden biri haline geldiği ifade edilmektedir. XIX. yüzyıla tarihlendirilen Christie's, 2015a, TIEM 4414, Christie's, 2015b, Christie's, 2015c'de (Resim 57, 58, 59, 60) yer alan Kur'an-ı Kerim örneklerinde yer alan serlevha tezhiplerinde gül motifinin kullanıldığı görülmektedir (Toprak,2016: 132-133). Yazının etrafındaki ara pervaz alanında ise klasik üslupla yapılmış bir kompozisyon tasarlanmıştır. Bu tasarımlardan yola çıkılarak eserin tezhip süslemesinde hem natüralist, hem barok rokoko üslubu, hem de klasik üslubun bir arada kullanıldığı, dolayısıyla XIX. yüzyıl tezhip sanatının karakteristik özelliklerini yansıttığı söylenebilir.

Resim 57 Resim 58 Resim 59 Resim 60
(Christie's, 2015a, TIEM 4414, Christie's, 2015b, Christie's, 2015c'de Muhafaza Edilen Mushaf-ı Şerifler)

Analiz edilen Kur'an-ı Kerim'in serlevha tezhibinin metni daire bir form içerisine yazılmıştır (Resim 65). XIX. yüzyıla ait başka Kur'an-ı Kerimler de incelenmiş, hem zilhahar tekniğinde yapılmış cilde hem de daire formunda yazı alanına sahip serlevha örneklerine rastlanmıştır (Resim 61, 62, 63, 64). 06 Mil 6572, 06 Mil 4896 ve 06 Mil 6876 ve M.65 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerimler ve çalışma kapsamında analiz edilen 37 Hk. 3597 Envanter Numaralı Kur'an-ı Kerim'in serlevha tezhipleri karşılaştırılmış, eserlerin hepsinin serlevha metninin daire formu içerisine yazıldığı tespit edilmiştir. Yazı alanının daire form içerisine alınması diğer dönemlerde yapılan çalışmalara göre farklılık arz etmektedir. Bu bilgilerden yola çıkılarak eserin dönem özelliklerini yansıttığı düşünülebilir.

Resim 61

Resim 62

Resim 63

(Ankara Milli Kütüphane’de Bulunan 06 Mil 6572, 06 Mil 4896 ve 06 Mil 6876 Envanter Numaralı Kur’ân-ı Kerîmler’in Serlevha Tezhipleri, (Kantar, 2017: 179-221-264)

Resim 64

Resim 65

Topkapı Sarayı Kütüphanesi’nde Bulunan M.65 Envanter Numaralı Kur’ân-ı Kerîm’in Serlevha Tezhibi (Tekin, 2008: 246) ve 37 Hk. 3597 Envanter Numaralı Kur’an-ı Kerîm’in Serlevha Tezhibi

SONUÇ

Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi’nde muhafaza edilen, hatime ve ketebe sayfasında bulunan metinde yazarı Abdullah Lütfi, müzehhibi ise Zihni Kadirzâde Mustafa olduğu bilgisinin yer aldığı 37 HK 3597 envanter numaralı Kur’ân-ı Kerîm, geleneksel Türk sanatları bünyesinde yer alan kitap sanatları çerçevesinde analiz edilmiştir. Kur’ân-ı Kerîmde hat, tezhip ve cilt sanatı örnekleri mevcuttur. Fakat söz konusu çalışma, tezhip ve cilt sanatı açısından değerlendirilmiştir. Eserin envanter kaydında ve ketebe sayfasında yer alan metinde istinsah edildiği tarih hicri 1290 olarak geçmektedir. Miladi 1872’ye denk gelen eser XIX. yüzyılın son çeyreğine tekabül etmektedir.

37 HK 3597 envanter numaralı Kur’ân-ı Kerîm’in cilt kabı süslemesinde alt kap, üst kap, mıklep ve yan kağıdı süslemesi mevcuttur. Kur’ân-ı Kerîm’in süsleme alanlarına bakıldığında zahriye tezhibi ve sûre başı tezhibinin olmadığı görülmektedir. Eserde serlevha tezhibi, serbest formda yapılmış tezhipler, hatime (ketebe) sayfası tezhibi, güller (cüz ve secde), duraklar (nokta), tığlar, cetvel ve zencerek, aynı zamanda beyne’s sütür süslemesinin yapıldığı alanlar bulunmaktadır. Eserde zemin boyama, tonlama, çift tahrir (negatif) ve iğne perdahı uygulanmıştır.

37 HK 3597 envanter numaralı Kur’ân-ı Kerîm’in 1b ve 2a varağında serlevha tezhibi, 604a varağında hatime sayfası tezhibi, 606a varağında ketebe sayfası tezhibi, 1b, 2a, 604a ve 606a

varağında beyne's sutûr süslemesi, 20a varağında 2. cüz gülü, 38a varağında 3. cüz gülü, 58a varağında 4. cüz gülü, 78a varağında 5. cüz gülü, 98a varağında 6. cüz gülü, 118a varağında 7. cüz gülü, 138a varağında 8. cüz gülü, 158a varağında 9. cüz gülü, 172a varağında 1. secde gülü, 178a varağında 10. cüz gülü, 198a varağında 11. cüz gülü, 218a varağında 12. cüz gülü, 238a varağında 13. cüz gülü, 247b varağında 2. secde gülü, 258a varağında 14. cüz gülü, 268a varağında 3. secde gülü, 278a varağında 15. cüz gülü, 289b varağında 4. secde gülü, 298a varağında 16. cüz gülü, 305b varağında 5. secde gülü, 320a varağında 17. cüz gülü, 332a varağında 6. secde gülü, 340a varağında 18. cüz gülü, 360a varağında 19. cüz gülü, 363b varağında 7. secde gülü, 377b varağında 8. secde gülü, 380a varağında 20. cüz gülü, 400a varağında 21. cüz gülü, 414a varağında 9. secde gülü, 420a varağında 22. cüz gülü, 440a varağında 23. cüz gülü, 452a varağında 10. secde gülü, 460a varağında 24. cüz gülü, 478a varağında 11. secde gülü, 480a varağında 25. cüz gülü, 500a varağında 26. cüz gülü, 520a varağında 27. cüz gülü, 526a varağında 12. secde gülü, 540a varağında 28. cüz gülü, 560a varağında 29. cüz gülü, 580a varağında 30. cüz gülü, 588a varağında 13. secde gülü, 597b varağında ise 14. secde gülü yer almaktadır. Eserde toplamda 29 cüz gülü ve 14 secde ayeti gülü süslemesi bulunmaktadır. Eserin tüm sayfalarında nokta (durak) süslemesi mevcuttur.

37 HK 3597 envanter numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in süslemelerinde kullanılan motifler ve süsleme elemanları, penç, gonca, ayırma rumi, gül, gonca gül, hançer yaprağı, akant yaprağı, hatayi motifi, açık ve kapalı formda tasarlanmış yapraklar, dendandır.

37 HK 3597 envanter numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in tezhip süslemelerinde kullanılan renkler yeşil, pembe, sarı, açık mavi, sarı altın, kırmızı, beyaz, turuncu, lacivert, kobalt mavi ve mordur.

37 HK 3597 envanter numaralı Kur'ân-ı Kerîm'in süsleme özellikleri klasik üslup, natüralist üslup ve barok-rokoko üslubunu yansıtmaktadır. Eserde bahsi geçen üslupta uygulanmış süsleme öğelerinin bir arada kullanıldığı gözlemlenmiştir. Eserin cildinin zilbahar süslemesi ve tezhip süslemelerinde mevcut olan üsluplar açısından ait olduğu XIX. yüzyıl dönem özelliklerini yansıttığı düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Aritan, A. S. (1993). " Ciltçilik ", İslam Ansiklopedisi, Cilt:VII, 551-557.
- Balkanal, Z. (2002). "Bilgi ve Sanatı Kaplayan sanat: ciltçilik", Türkler Ansiklopedisi, Cilt:XII, 341-349.
- Bilgin, O. (2013). "Yazma", İslam Ansiklopedisi, Cilt:43, 369-373.
- Demiriz, Y. (1995). "19. Yüzyılda Elifba Cüzleri", Mozaik, Sayı:2, 38-42.
- Derman, Ç. (1999) "Osmanlı Asırlarında, Üslup ve Sanatkârlarıyla Tezhip Sanatı", Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt:11, 108-119.
- Kantar, E. (2017). Ankara Milli Kütüphanesinde Bulunan XIX. Yüzyıla Ait Bir Grup Kur'ân-ı Kerîm'in Tezyinat Bakımından İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- Mahir, B. (1992). "Topkapı Saray Kütüphanesi'nin Kur'an Koleksiyonu", Türkiyemiz, Sayı:67, 17-26.
- Özcan, A. R. (1993). "Osmanlılarda Kitap Sanatları, Osmanlılarda Cilt", Osmanlı Ansiklopedisi, İstanbul.
- Taşkale, F. (2010) "Gelenekten Geleceğe Tezhip Sanatında Bir Yolculuk", İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları El Sanatları Dergisi, Sayı:9, 6-19.
- Tekin, B. B. (2008). Batılılaşma Sürecinde Osmanlı Tezhip Sanatı (1789-1922), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Kayseri.
- Toprak, F. A. (2016). "Christie's Müzayedelerinde Satışa Sunulmuş XIX. Yüzyıl Osmanlı Dönemine ait Mushaf-ı Şerif'lerde Serlevha Bezemeleri", Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sayı:6(14),130-145.
- Yağmurlu, H. (1973) "Tezhip San'atı Hakkında Genel Açıklamalar ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları", Türk Etnografya Dergisi, 79-129.